

sonat *racham rachamathaim*) erit dilecta inter plures dilectas, quod Hieronymus latino sermone aptans dixit, pulcherrima feminarum: quamquam hoc loco illud, *rachamathaim*, non sit pluralis numeri, sed dualis; quasi dicas, *dilecta duarum dilectarum*; quocirca etsi modus ille loquendi per dualem numerum non sufficeret ad indicandum ex omnibus pulcherrimam, satis tamen est ad significandum ex duabus vel liquot præstantissimam. Porro alii eadem illa verba in Hebræo non eodem sensu cum Hieronymo accipiunt, sed ferè disjunctivè hoc modo: *Una puella vel duæ puellæ*. Quod autem additur *capiti viri*, alii etiam non eodem sensu accipiunt, quo Hieronymus accepit: alii enim distributivè intelligi volunt, ut videlicet *capiti viri* idem sit quod in unumquodque viri seu militis caput, quasi non de spoliis. Sisaræ propriis sed communibus spoliis in singula capita distribuendis sermo sit. At placet Hieronymi acceptio et interpretatio, ut per virum hic Sisaræ intelligatur; *capiti autem viri* idem sit quod ipsi Sisaræ, quod Galli dicerent, à la personne de Sisaræ: ita enim Hebræi loqui solent, ut quod Galli dicunt *la personne*, Hebræi *caput vel faciem* vocent. Verum mira hic versio Septuaginta in codice Romano, ubi pro *racham rachamathaim* habent: *miserors miseribitur*, at in Basileensi et Regio codice *amicitiam consilium cum amicis*. Hæc omnia nequaquam Hebræo respondent, nisi quod ad radicem *racham*, quod *diligere* vel *misereri* significat, alludant, ob idque mihi de sinceritate valde suspecta sunt.

Nota secundò pro eo quod Hieronymus dixit, *vestes diversorum colorum*, idem significari in Hebræo cum dicitur *spolia colorum*, seu *discolorium*, ut vertit Pagninus; vox enim hebræa *tsabahim* propriè *tinguras* et *colores* significat, et verbum *tsabah*, *tingere* et *colorare*. Sic et Septuaginta, *spolia tincturarum* dixerunt. Porro ad indicandum multitudinem hujusmodi

CAPUT VI.

1. *Fecerunt autem filii Israel malum in conspectu Domini; qui tradidit illos in manu Madian septem annis,*

2. *Et oppressi sunt valde ab eis. Feceruntque sibi antra et speluncas in montibus, et munitissima ad repugnandum loca.*

3. *Cùmque sevisset Israel, ascendebat Madian et Amalec cæterique orientalium nationum,*

vestium et spolorum in Hebræo fit repetitio: *Spolia discolorium ipsi Sisaræ, spolia discolorium*: hanc enim vim habet istiusmodi apud Hebræos repetitio, quam itidem et Septuaginta emulati sunt: *Spolia tincturarum Sisaræ, spolia tincturarum varietatis*. Porro quod hi addunt, *varietatis*, in Hebræo est *ricna*, quod passim vertunt, *phrygionicum*, *polymitum*, *acu pictum*. Ab hoc *ricna* est Italicum *recamato*, et Gallicum *recamé*: et radix ערר *racam* est *acu pingere*, quod Itali dicunt *recamare*. Sic et quod paulò post sequitur in versione Pagnini: *duo polymita* in Hebræo est duale *ricmathaim*, quod alii malunt vertere, *utrinque acupictum*.

VERS. 31. — SIC PERANT INIMICI TUI, DOMINE; QUI AUTEM DILIGENT TE, SICUT SOL IN ORTU SVO SPLENDET, ITA RUTILENT. Concludit prophetis canticum suum VOVO, quod partim inimicos populi Israelitici spectat, partim ipsum Deum populi similem interitum et exitium imprecatur ejusmodi habuit cum suis Sisaræ; populo autem omnia felicia et prospera: nimirum ut sol sereno mane exoriens radios suos potenter in omnem partem vibrat, et nemo ei resistere potest, aut ipsius radiis tenebras offundere, ita populus in omnem partem felicitatem suam et lucem proferat, nemine ei potente vel audente resistere.

Nota verò quod Hieronymus per secundam personam dixit: *Qui autem diligunt te*, in Hebræo et Septuaginta esse per tertiam personam, et qui diligunt eum sed nimirum satis intellexit Hieronymus esse subitanè saltum à secundà ad tertiam personam, neque illud, eum, posse ad alium referri quàm ad Dominum, de quo proximè præcesserat; quocirca ipse maluit servatà eadem personà omnia per secundam, Deum alloquendo, reddere.

VERS. 32. — QUÆVIQUE TERRA PER QUADRAGINTA ANNOS. Vide supra cap. 5, v. 41.

CHAPITRE VI.

1. *Barac étant mort, les enfants d'Israël firent encore le mal aux yeux du Seigneur, et il les livra pendant sept ans entre les mains des Madianites, qui sont à l'orient de la mer Morte, et qu'ils avaient autrefois vaincus sous la conduite de Moïse.*

2. *Ces peuples les tinrent dans une si grande oppression qu'ils furent obligés de s'enfuir et de se retirer dans les antrès, dans les cavernes des montagnes et dans les lieux les plus forts, pour pouvoir résister aux Madianites.*

3. *Après que les Israélites avaient semé, les*

4. *Et apud eos figentes tentoria, sicut erant in herbis, cuncta vastabant usque ad introitum Gazæ, nihilque omninò ad vitam pertinens relinquebant in Israel, non oves, non boves, non asinos.*

5. *Ipsi enim et universi greges eorum veniebant cum tabernaculis suis, et instar locustarum, universa complebant innumera multitudo hominum et camelorum, quidquid tetigerant devastantes.*

6. *Humiliatusque est Israel valde in conspectu Madian.*

7. *Et clamavit ad Dominum postulans auxilium contra Madianitas.*

8. *Qui misit ad eos virum prophetam, et locutus est: Hæc dicit Dominus Deus Israel: Ego vos feci conscendere de Egypto, et eduxi vos de domo servitutis,*

9. *Et liberavi de manu Egyptiorum et omnium inimicorum qui affligebant vos, eiecique eos ad introitum vestrum, et tradidi vobis terram eorum,*

10. *Et dixi: Ego Dominus Deus vester; ne timeatis deos Amorrhæorum, in quorum terrâ habitatis: et noluitis audire vocem meam.*

11. *Venit autem angelus Domini, et sedit sub quercu quæ erat in Ephra et pertinebat ad Joas patrem familie Ezri. Cùmque Gedeon filius ejus excuteret atque purgaret frumenta in torculari, ut fugeret Madian,*

12. *Apparuit ei angelus Domini, et ait: Dominus tecum, virorum fortissime.*

13. *Dixitque ei Gedeon: Obsecro, mi domine, si Dominus nobiscum est, cur apprehenderunt nos hæc omnia? Ubi sunt mirabilia ejus, quæ narraverunt patres nostri, atque dixerunt: De Egypto eduxit nos Dominus? Nunc autem dereliquit nos Dominus, et tradidit in manu Madian.*

14. *Respexitque ad eum Dominus, et ait: Vade in hæc fortitudine tuâ, et libe-*

Madianites, les Amalécites et les autres peuples de l'Orient venaient sur leurs terres,

4. *I dressaient leurs tentes, ruinaient tous les grains en herbe, depuis le Jourdain jusqu'à l'entrée de Gaza, et ne laissaient aux Israélites rien de tout ce qui était nécessaire à la vie, ni brebis, ni bœufs, ni ânes;*

5. *Car ils venaient avec tous leurs troupeaux et avec leurs tentes; et comme ils étaient une multitude innombrable d'hommes et de chameaux, semblable à un nuage de sauterelles, ils remplissaient tout, et gâtaient tout par où ils passaient.*

6. *Israël fut donc extrêmement humilié sous la puissance des peuples de Madian.*

7. *Et ils crièrent au Seigneur, lui demandant secours contre les Madianites.*

8. *Alors le Seigneur leur envoya un prophète, qui leur dit: Voici ce que dit le Seigneur le Dieu d'Israël: Je vous ai fait sortir d'Egypte et je vous ai tirés d'un séjour de servitude;*

9. *Je vous ai délivrés de la main des Egyptiens et de tous les ennemis qui vous accablaient; j'ai chassé les Amorrhéens de cette terre à votre arrivée, je vous ai donné le pays qui était à eux,*

10. *Et je vous ai dit: Je suis le Seigneur votre Dieu; ne craignez point les dieux des Amorrhéens, dans le pays desquels vous habitez; et cependant vous n'avez point voulu écouter ma voix.*

11. *Or, après que Dieu leur eut fait ces reproches par la bouche de son prophète, l'ange du Seigneur vint s'asseoir sous un chêne qui était à Ephra, ville de la demi-tribu de Manassé, en-deçà du Jourdain, qui appartenait à Joas, père de la famille d'Ezri. Et Gédéon, son fils, était occupé alors à battre le blé dans le pressoir, pour se sauver ensuite, avec son blé, des incursions des Madianites.*

12. *L'ange du Seigneur apparut donc à Gédéon, et lui dit: Le Seigneur est avec vous, ô le plus fort d'entre les hommes!*

13. *Gédéon lui répondit: D'où vient donc, mon Seigneur, je vous prie, que tous ces maux sont tombés sur nous, si le Seigneur est avec nous? Où sont ces merveilles que le Seigneur a faites, que nos pères nous ont rapportées en nous disant: Le Seigneur nous a tirés de l'Egypte? Et maintenant le Seigneur nous a abandonnés, et nous a livrés entre les mains des Madianites.*

14. *Alors l'ange qui représentait le Seigneur,*

rabis Israel de manu Madian; scito quod miserim te.

15. Qui respondens ait: Obsecro, mi Domine, in quo liberabo Israel? ecce familia mea infirma est in Manasse, et ego minimus in domo patris mei.

16. Dixitque ei Dominus: Ego ero tecum; et perenties Madian quasi unum virum.

17. Et ille: Si inveni, inquit, gratiam coram te, da mihi signum quod tu sis qui loqueris ad me;

18. Ne recedas hinc donec revertar ad te portans sacrificium, et offerens tibi. Qui respondit: Ego præstolabor adventum tuum.

19. Ingressus est itaque Gedeon, et coxii lædum et de farinæ modio azymos panes; carnesque ponens in canistro, et jus carniū mittens in ollam, tulit omnia sub quercu, et obtulit ei.

20. Cui dixit angelus Domini: Tolle carnes et azymos panes, et pone supra petram illam, et jus desuper funde. Cumque fecisset ita,

21. Extendit angelus Domini summitatem virgæ quam tenebat in manu, et tetigit carnes et panes azymos; ascenditque ignis de petra, et carnes azymosque panes consumpsit; angelus autem Domini evanuit ex oculis ejus.

22. Vidensque Gedeon quod esset angelus Domini, ait: Heu! mi Domine Deus, quia vidi angelum Domini facie ad faciem.

23. Dixitque ei Dominus: Pax tecum; ne timeas, non morieris.

24. Edificavit ergo ibi Gedeon altare Domino, vocavitque illud Domini-Pax, usque in præsentem diem. Cumque adhuc esset in Ephra, quæ est familia Ezri,

25. Nocte illâ dixit Dominus ad eum: Tolle taurum patris tui, et alterum taurum annorum septem, destruesque aram

le regardant, lui dit: Allez dans cette force dont vous êtes rempli, et vous délivrerez Israël de la puissance des Madianites; sachez que c'est moi qui vous ai envoyé.

15. Gédéon lui répondit: Hélas! mon Seigneur, comment, je vous prie, délivrerai-je Israël? vous savez que ma famille est la dernière de Manassé, et que je suis le dernier dans la maison de mon père.

16. Le Seigneur lui dit: Je serai avec vous, et vous battriez les Madianites comme s'ils n'étaient qu'un seul homme.

17. Sur quoi Gédéon repartit: Si j'ai trouvé grâce devant vous, faites-moi connaître par un signe que c'est vous qui me parlez par la bouche de celui que je vois,

18. Et ne vous retirez point d'ici jusqu'à ce que je retourne vers vous, et que j'apporte un sacrifice et que je vous l'offre. L'ange lui répondit: J'attendrai votre retour.

19. Gédéon, étant donc entré chez lui, fit cuire un chevreau, et fit d'une mesure de farine des pains sans levain; et, ayant mis la chair dans une corbeille et le jus de la chair dans un pot, il apporta tout sous le chêne, et l'offrit à l'ange du Seigneur.

20. L'ange du Seigneur lui dit: Prenez la chair et les pains sans levain, mettez-les sur cette pierre, et versez dessus le jus de la chair. Ce que Gédéon ayant fait,

21. L'ange du Seigneur étendit le bout du bâton qu'il tenait en sa main, et en toucha la chair et les pains sans levain; et aussitôt il sortit un feu de la pierre qui consuma la chair et les pains sans levain, et en même temps l'ange du Seigneur disparut de devant ses yeux.

22. Gédéon voyant que c'était véritablement l'ange du Seigneur, dit: Hélas! Seigneur mon Dieu, j'ai vu l'ange du Seigneur face à face, et je ne pourrai plus vivre.

23. Le Seigneur lui dit: La paix soit avec vous; ne craignez point, vous ne mourrez pas.

24. Gédéon éleva donc en ce même lieu un autel au Seigneur, et l'appela la Paix-du-Seigneur, nom qu'il garde encore aujourd'hui. Et lorsqu'il était encore à Ephra, qui appartient à la famille d'Ezri,

25. Le Seigneur lui dit la nuit suivante: Prenez un taureau de votre père, et un autre taureau de sept ans, et renversez l'autel de Baal qui est à votre père, et coupez par le pied le bois qui est autour de l'autel.

26. Dressez aussi un autel au Seigneur votre Dieu, sur le haut de cette pierre, sur la-

Baal quæ est patris tui, et nemus quod circa aram est succide;

26. Et edificabis altare Domino Deo tuo in summitate petræ hujus, super quam ante sacrificium posuisti, tollesque taurum secundum, et offeres holocaustum super struem lignorum quæ de nemore succideris.

27. Assumptis ergo Gedeon decem viris de servis suis, fecit sicut præceperat ei Dominus. Timens autem domum patris sui et homines illius civitatis, per diem noluit id facere, sed omnia nocte complevit.

28. Cumque surrexissent viri oppidi hujus manè, viderunt destructam aram Baal lucumque succisum, et taurum alterum impositum super altare quod tunc edificatum erat.

29. Dixeruntque ad invicem: Quis hoc fecit? Cumque perquirent auctorem facti, dictum est: Gedeon filius Joas fecit hæc omnia.

30. Et dixerunt ad Joas: Prode filium tuum hinc ut moriatur, quia destruxit aram Baal et succidit nemus.

31. Quibus ille respondit: Numquid ultores estis Baal, ut pugnetis pro eo? qui adversarius est ejus moriatur antequam lex erastina veniat; si deus est, vindictæ se de eo qui suffodit aram ejus.

32. Ex illo die vocatus est Gedeon Jerobaal, eò quod dixisset Joas: Uleiscatur se de eo Baal qui suffodit aram ejus.

33. Igitur omnis Madian et Amalec et orientales populi congregati sunt simul; et transauctes Jordanem castrametati sunt in valle Jezrael.

34. Spiritus autem Domini induit Gedeon, qui clangens buccinâ convocavit domum Abiezer ut sequeretur se;

35. Misitque nuntios in universum Massen, qui et ipse securus est eum; et alios nuntios in Aser et Zabulon et Nephthali, qui occurrerunt ei.

quelle vous avez offert votre sacrifice; et, après avoir fait un sacrifice pacifique du premier taureau, prenez le second taureau, que vous offrirez en holocauste sur un bûcher fait de branches d'arbres que vous aurez coupées de ce bois.

27. Gédéon ayant donc pris dix de ses serviteurs, fit ce que le Seigneur lui avait commandé. Il ne voulut pas néanmoins le faire le jour, parce qu'il craignait ceux de la maison de son père et les hommes de cette ville-là, mais il fit tout pendant la nuit.

28. Des habitants de cette ville étant donc venus au matin virent l'autel de Baal détruit, le bois coupé, et le second taureau mis sur l'autel qui venait d'être élevé.

29. Alors ils se dirent les uns aux autres: Qui est-ce qui a fait cela? Et cherchant partout qui était l'auteur de cette action, on leur dit: C'est Gédéon, fils de Joas, qui a fait toutes ces choses.

30. Ils dirent donc à Joas: Faites venir ici votre fils, afin qu'il meure, parce qu'il a détruit l'autel de Baal et qu'il en a coupé le bois.

31. Joas leur répondit: Est-ce à vous à prendre la vengeance de Baal et à combattre pour lui? Que celui qui est son ennemi meure avant que le jour de demain soit venu, mais que ce soit Baal qui le fasse mourir; en effet, si Baal est dieu, qu'il se venge lui-même de celui qui a détruit son autel.

32. Depuis ce jour Gédéon fut appelé Jerobaal, c'est-à-dire, Vengeance-de-Baal; à cause de cette parole que Joas avait dite: Que Baal se venge de celui qui a renversé son autel.

33. Cependant les Madianites, les Amalécites et les peuples d'Orient se joignirent ensemble; et, ayant passé le Jourdain, ils vinrent se camper dans la vallée de Jezrael pour piller et ravager le pays.

34. En même temps l'Esprit du Seigneur remplit Gédéon, qui sonnait de la trompette assembla toute la maison d'Abiezer, qui était sa famille, afin qu'elle le suivit;

35. Il envoya aussi des gens dans toute la tribu de Manassé, qui le suivit aussi; et il en envoya d'autres dans la tribu d'Azer, de Zabulon et de Nephthali, et ceux de ces tribus vinrent au-devant de lui.

36. Alors Gédéon dit à Dieu: Si vous voulez vous servir de ma main pour sauver Israël comme vous me l'avez dit, permettez-moi de vous demander un signe qui en assure mes frères et

36. Dixitque Gedeon ad Deum : Si saluum facis per manum meam Israel, sicut locutus es :

37. Ponam hoc vellus lanae in arca : si ros in solo vellere fuerit et in omni terra siccitas, sciam quod per manum meam, sicut locutus es, liberabis Israel.

38. Factumque est ita. Et de nocte consurgens, expresso vellere, concham rore implevit.

39. Dixitque rursus ad Deum : Ne irascatur furor tuus contra me, si adhuc semel tentavero, signum quaerens in vellere. Oro ut solum vellus siccum sit, et omnis terra rore madens.

40. Fecitque Deus nocte illa ut postlaverat ; et fuit siccitas in solo vellere, et ros in omni terra.

COMMENTARIUM.

VERS. 1. — MADIAN. Duplicem Madian, et duplicem generis Madianitas alibi distinguimus. Num. 22, v. 4 ; nam et Madian ad mare Rubrum et sinum Arabicum erat, in qua olim Jethro Moysi socer, et Moyses ex Aegypto profugus habitabat : erant et Madianitae Moabitibus contemini, qui Israelitis in fornicationem et idololatriam (eodem in campestribus Moab pellexerant, Num. 25, quos postmodum Israelitae internectione deleverunt, Num. 31. Quinam igitur hi Madianitae ? Videri posset non posse accipi de Madianitis istis posterioribus, quandoquidem hi omnes usque ad pueros et feminas deleti ab Israelitis fuissent, sic, ut spes omnis restaurandae gentis abscissa credi posset, ob idque necessario de prioribus Madianitis esse intelligendum. Nilominus in Madianitas posteriores omnino inclino. Primo quia hi Israelitis viciniore, et major his causa alligendi Israelitas, ob pristinas ab iis acceptas clades, cum priores et remotiores essent, et nonnisi per desertum in Israelitarum regionem iis pareret accessus, et ab Israelitis nulla unquam injuria affecti fuissent. Secundo quia hi Madianitae orientales Judaeis erant, et populi orientales iis se conjunxerant ad hanc Judaeis inferendam cladem, ut habetur infra v. 5 et 35 ; et cap. seq. v. 12 ; et cap. 8, v. 10 ; at hoc convenit Madianitis posterioribus, non prioribus, qui Judaeis omnino australes erant. Tertio quia soli ; ostiores Madianitae Judaeis trans-

qui leu domo de la confiance en moi. Voici quel est le signe que je vous demande :

37. Je mettrai dans l'aire cette toison ; et si, toute la terre demeurant sèche, la rosée ne tombe que sur la toison, je reconnaitrai par là que vous vous servirez de ma main, selon que vous me l'avez promis, pour délivrer Israël.

38. Ce que Gédéon avait proposé arriva ; car, s'étant levé de grand matin, il pressa la toison, et remplit une tasse de la rosée qui en sortit.

39. Gédéon dit encore à Dieu : Que votre colère ne s'allume pas contre moi, si je fais encore une fois une épreuve en demandant un second signe dans la toison. Je vous prie, Seigneur, que toute la terre soit trempée de la rosée, et que la toison seule demeure sèche.

40. Le Seigneur fit cette nuit même ce que Gédéon avait demandé. La rosée tomba sur toute la terre, et la toison seule demeura sèche.

COMMENTARIUM.

jordanani erant, qui proinde si in Israelitarum regionem transire volebant, illis necessario Jordanes transmittendus erat, cum priores, si Judaeam adire vellet, vel per Rhinocoruram et Aegypti torrentem, vel per Amaleitarum montes in eam ingredi deberent : atqui hi Madianitae transjordanini erant, et nonnisi transitu Jordane in Judaeam venerunt, ut habetur hoc cap. v. 53. Quocirca et postea à Gedeone fusi fugatique non per aliam viam fugasibi salutem quaesierunt quam per Jordanem, quae ratio fuit cur Gedeon curavit Jordanis ripas occupari ne qua elabi possent, cap. seq. duobus versibus ultimis, et Gedeon non alia via eos persecutus est, quam transiendo Jordanem, cap. seq. v. ult., et cap. 8, v. 4. Etervo civitates illae, à quibus alimentorum subsidium petiit Gedeon, Socoth et Phanael, cap. 8, trans Jordanem erant. Neque obstat contra hanc opinionem nostram allata ratio : neque enim verisimile est Madianitas illos in internectione deletos, ut nulli fugae evaserint, nulli latere poterint ; jam vero ab illa clade cum haec victoria reportata est, anni ferè ducenti intercesserant ; potuit ergo illo spatio gens illa rursus propagari, praesertim cum plures cuique uxores esse possent. Accedit quod ab Israelitis vastata Madianitarum regione verisimile sit è vicinis populis multos eò profugisse ut eam inhabitarent et colerent, qui omnes, etsi non essent è posteris Madian Abraham filii dicebantur tamen Madia-

nite, quia in regione sampridem dicta Madian habitarent, et ejus terrae indigenae facti essent.

VERS. 2. — Feceruntque sibi antra et speluncas in montibus, et munitissima ad repugnandum loca. Nimirum ut situ locorum, quae inaccessa erant, vitae suae et regulis suis, quoad possent, viderent. Haec antra vocant Septuaginta in Romano codice *τροπέδες*, in Basiliensi et Regio *πάροδοι* ; item quae *munissima loca* dixit Hieronymus, pari modo codex Basilicensis et Regius Septuaginta *munitiones* appellat, at Romanus *pensilia*, nimirum quia è montibus erant quasi avium nidi pensiles.

VERS. 3. — MADIAN ET AMALEC, CETERAEQUE ORIENTALIUM NATIONUM. Hinc liquet non unam solam gentem in eos conspirasse, sed plures, conjunctas tamen et regionum situ conterminas ; quanquam inter has primi et praecipui essent Madianitae, caeteri auxiliares, quos secum trahabant Madianitae, vel qui iis, spe praedae, se conjungebant. Porrò hos orientales populos, hebraeus textus et Septuaginta filios Orientis appellat, Josephus et Procopius Arabes nominant ; sed haec appellatio ampla est, multisque populis convenit, cum vasta sit Arabia ; neque tamen verisimile est ab interioribus Arabibus et Felicitis Arabiae incolis hanc cladem illatam : itaque credi potest per orientales populos Moabitas, Ammonitas, Israelitas, et cum his alios nonnullos ex Cethurà Abrahami posteris ad plagam orientalem relegatos, ut habetur Gen. 25, v. 6, intelligendos esse ; et verò inter caeteros etiam Israelitarum fit mentio infra cap. 8, v. 24.

VERS. 4. — ET APUD EOS FIGENTES TENTORIA, Sicut erant, in herbis cuncta vastabant. Nimirum cum gregibus omnibus suis, ut habetur v. seq., et innumera camelorum multitudine, ut habetur tum v. sequenti, tum cap. sequenti v. 12. Erat haud dubio haec mira et ingens Israelitis clades : nam omnem anni spem et proventum exiguo tempore, dum omnia adhuc tenera et in herbis essent, depascabantur ; post unam regionem depastam ad aliam commigrabant, ubi eandem cladem inferbant, ut merito locustis paulo post comparentur. Neque verò haec clades unum annum occupavit, sed totos annos septem ; cum enim otium per autumnum Israelitis darent serendi, ubi jam sata in herbam et spicam se proferrent, si omnia depasturi cum omnibus suis gregibus advolabant ; armati tamen, ut si quis obstiti auderet, praelio certarent. Porrò quod dicit, *apud eos figentes*

tentoria, ex Arabum more sumptum est, qui ferè pastores sunt, ut ex 2 Paralip. 17, v. 11, et Ezech. 27, v. 21, colligere licet, ob idque et in tentoriis degunt, et etiamnum suis tentoriis ubi visum fuerit uno die urbem novam conflant, et rursus cum visum fuerit aliò sedes transferunt. Hinc illa apud Salomonem *tabernacula Cedar*, et apud Isaiam cap. 15, v. 20 : *Nec ponet ibi tentoria Arabs, nec pastores requiescent ibi.*

USQUE AD INTROITUM GAZAE. Inducitur his verbis ipsos nullam regionis partem intactam reliquisse ; cum enim ab oriente et Jordane inciperent, et hic significetur hanc cladem eos intulisse usque ad introitum Gaza, quae erat in extremis Palaestinae finibus ad occidentem versus Aegyptum, satis indicatur nihil ab hac clade intactum remansisse.

VERS. 5. — ET INSTAR LOCUSTARUM UNIVERSA COMPLEBANT INNUMERA MULTITUDO HOMINUM ET CAMELORUM. De locustarum innumerà multitudine cum evolvant, vel alieni regioni insident diximus abundè Exodi 10, v. 14, de clade verò quam regionibus inferunt, ibidem v. 15.

VERS. 6. — HUMILITATEQUE EST ISRAEL. In Hebraeo est, *attenuatus est*. Apud Septuaginta, *depauperatus est, ad mendicitatem redactus est*.

VERS. 8. — QUI MISIT AD EOS VIRUM PROPHETAM. Quis ille fuerit fateor nescire me, et frustra queri, cum nos Spiritus S. latere id voluerit. Neque verò id insolens Prophetarum nomen reticere, ut 1 Reg. 2, v. 27 ; et 5 Reg. 13, v. 1 ; et cap. 20, v. 15, 22, 23. Suspicatus est S. Augustinus prophetam illum eundem esse angelum, qui infra, v. 11, 12, Gedeoni appareret : est tamen difficultas ea, quam itidem S. Augustinus animadvertit, quod insolens sit angelos Prophetas appellari, neque alibi hujus rei exemplum sit : et quanquam non omnia norint angeli, et multorum futurorum de novo notitiam et revelationem accipere possint, non enigmatica illam quidem (id enim ad prophetiae rationem non est necessarium, cum intellectualis et clara notitia sine figuratum et aenigmatum in phantasia usu sit praestantior, et subinde Prophetis concedatur), tamen cum hujusmodi revelatio et notitia sit communis, frequens et familiaris omnibus angelis, non solet prophetia appellari : nam prophetia dicitur illustratio, quae extra ordinem et consuetum caeterorum hominum morem, solet homini alieni vatori concedi. Accedit etiam quod hic propheta *isch, ish, tir* appellatur, quam appel-

lationem, etsi nullius momenti fecit Augustinus ad refutandum hunc fuisse angelum, propterea quod angeli subinde viri in Scripturâ appellentur, ut Gen. 32, v. 24, Josue 5, v. 15, existimo tamen argumentum non esse contemnendum, cum non solcant alibi ita appellari angeli, quin ex adjunctis satis liquere possit angelos esse. Denique contra hanc opinionem facit quod Scripturâ verba semper propriè accipienda sint, nisi quid obstet. Rabbinî et alii non pauci hunc Phineem esse censuerunt, sed Rabbinis familiare est quidquid somniant pro probatis mercibus obtrudere. Adde etiam ob stare; debuisset enim Phinees id temporis ducentos viginti annos circiter vivere.

VERS. 9. — ET OMNEM INIMICORUM QUI AFFLIGEBANT VOS. Hoc de Chanaanis maximè intelligendum indicant verba sequentia: *Ejecique eos ad intratum vestrum; et tradidi vobis terram eorum.* Etervò ab his nuperimè adhuc oppressi fuerant, Jabin rege Asor regnante. Nichilominus ad alios etiam extendi Syros et Moabitas, à quibus sub Othoniele et Aod afflicti fuerant, nihil vetat, cum omnium dicat, et hi ex omnibus non minima essent portio. Itaque *ejeci eos*, non omnes, sed qui tunc inimici erant et repugnabant, cum in terram eorum introiretis.

VERS. 11. — VENIT AUTEM ANGELUS DOMINI. Præcesserat ingratum animi exprobratio per prophetam, ex qua non nemo credere posset Deum significare velle nolle se tam ingratis et indebitis opem ferre: at contrares accidit; eò enim referrebat ista exprobratio, ut Israelitæ ad sui criminis et idololatriæ detestationem converterentur, et hæc ratione Deus occasionem arripere eos à tam gravi calamitate eripiendi; quod etiam factum.

ET SEDIT SUB QUERCU. Habet quidem Basileensis codex et Regius Septuaginta etiam hoc loco *quercum*, sed Romanus *καρυων*, mendosè pro *καρυων*: sed si hæc germana lectio Septuaginta, nihil ea cum textu nostro discrepantia movere nos debet: videnda ea, quæ in eam rem scriptis in Præloquis cap. 16, sect. 6.

QUE ERAT IN EPHRA. Urbis nomen esse Ephra cap. 8, infra, v. 27, indicatur, quæ et Gedeonis natale solum et ibi et passim hinc capitibus indicatur. Porrò non est hæc Ephra ea quæ alibi passim Ephraim dicitur: Ephraim enim est in tribu Juda, et eadem quæ Bethleem, hæc in dimidia tribu Manasse cis Jordanem, ut hoc et duo sequentia capita non obscure

indican. Adde quod in descriptione multum differant, in Hebræo enim Ephra hæc per 2 initio scribitur, at Ephraim per N.

ET PERTINEBAT AD JOAS PATREM FAMILIÆ EZRI. Familiæ in Hebræo et Septuaginta nullamentio, sed tantummodò in Hebræo habetur: *Que erat Joas abi Ezri.* Porrò illud *abi Ezri* verti posset priore voce sumptè appellativè vel *patris Ezri*, ut subintelligeretur, qui erat filius, vel nepos, vel unus è posteris patris Ezri; vel *patri Ezri*, quomodò nonnulli vertunt, quasi Joas esset pater Ezri; posset etiam totum reddi quasi vox esset patronymica, ut si diceret: *Et pertinebat ad Joas Abieseritam*: quomodò etiam aliqui hic verterunt, ut videlicet nomen proprium alicujus è majoribus fuerit dictus Abiezer, à quo deinde tota familia nuncupata sit familia Abiezer, et qui de familia erant dicti Abiezite. Et hunc postremum sensum existimo optimum; id enim indicat illud, in fine vocis *עזרי* Ezri, est enim illud in fine positum formativum nominum patronymicorum apud Hebræos. Deinde satis constat unum è majoribus in istà familiâ dictum esse Abiezer, à quo deinde tota familia dicta sit domus vel familia Abiezer: id enim manifestè indicat hujus capituli v. 54, ubi Gedeonis familia dicitur domus Abiezer; cap. 8, v. 2, dicantur vindicari Abiezer, quæ istius erant familiæ. Hujus Abiezer fit mentio Josue 17, v. 2, qui idem alibi, Num. 26, v. 50, vocatur Jezer, Hebræicè *Jezer*, quem et filium fuisse Galaad nepotis Manasse ibidem notatur. Porrò Abiezer Hebræicè sonat, *patrem auxiliî*, ob idque fortè ipse nomen illud nactus erat, quod familiæ olim auxiliium attulisset, eamque humilem, jacentem, alliciam erexisset; ut necesse non sit intelligere dictum Abiezer quasi filium nomine Ezer vel Ezri genuisset. Neque ab hoc sensu abit Hieronymus, nisi quod aliquoties familiam Ezri vocet, et hic Joas patrem vocet familiæ Ezri, ubi per patrem nequit intelligi aliud quam familiæ caput, et qui in eâ familiâ erat honoratissimus, ut rectè annotavit Hugo de S. Victore, et alii complures. Unde et certum est secundum modum explicandi supra assignatum, ut Joas dicatur pater Ezri, tolerari non posse: neque enim qui filium habuit nominatissimum Gedeonem designaretur ab aliquo alio filio ignoto et nullis nominis.

CONQUE GEDEON FILIUS EIUS EXECUTERET ATQUE PERGREGAT FRUMENTA IN TORCULARI. Quod executer atque purgaret frumenta in torculari referunt Josephus, Procopius, Abulensis Cafeta-

nus et alii, ad timorem, quasi locum in eam rem secretum quæreret, non audens id in propatulo et arè publicè facere Madianitarum meta: at cum ex eo loco angelum posset sub queru vicinâ sedentem conspiciere, et ab eo, qui sub queru esset, conspici, satis appareret non admodum hunc secretum fuisse locum. Aliis placet vastum hunc et amplum fuisse locum, in quo commodè interquiescente torculari, cum annus extra vindiciæ tempus esset, excuti frumenta possent. Ut sit, nihil admodum interest: illa fortè magis ad rem quæstio, quodnam anni tempus esset? Nonnullis placet adulto vere et propè ad exitum propeante id factum, idque ex tritico demesso, excusso et purgato colligi; quasi verò excuti et purgari triticum extra veris tempus non possit (nam demessi nulla hic est mentio), et ex frumenti excussione et purgatione rectè colligatur proximè messem antecessisse. Ego verò ex antecedentibus potius colligo ante veris tempus hunc jam exente id factum; si enim ideirò frumenta exentiebant, ut fugeret Madian, et Madianitæ cum suis gregibus advenire solebant, cum omnia adhuc in herbis frumenta essent, ut supra v. 4, habetur, vere autem ineunte statim frumenta solerent in Judæa maturescere, sequitur id à Gedeone factum ante veris tempus. Ex quo etiam colligas frumenta hæc anni præcedentis fuisse: etsi enim Madianitæ vastarent omnia, non tamen ita quin eos aliquid effugeret, quod ad victum parvum et tenuem posset usui esse. Porrò etsi varii modi frumenti excutiendi etiam apud Judæos usurpati sint, ut boum pedibus, vel tribulâ plaustrave ferreo à bobus tracto, de quibus nos alibi Deut. 25, v. 4, diximus, at in re subitaria et minore frumenti copîa potior ad usum commoditas flagelli fuit; unde et Septuaginta *παλῶν*, vel *παλῶν* habent.

VERS. 12. — APPARUIT EI ANGELUS DOMINI. Hoc est, ab eo conspectus est, cum versis eam partem oculos convertisset, ubi is sedebat. Itaque non intelligendus est apparuisse quasi vel is disparuisset, et rursus apparuisset, vel ad illum propius accessisset. In Hebræo est: *Et visus est ei.*

DOMINUS TECUM. Subintelligunt aliqui, *sit*, ut vox sit optantis, et salutato: at verius subintelligas, *est*, ut sit assertio: sic enim intellexit Gedeon, ut ex sequenti responsione liquet.

VIRORUM FORTISSIME. In Hebræo est *gibbor hechail*, quod Septuaginta in codice Romano vertunt, *fortis virtutibus*: at in Basileensi et

Regio codicis est, *potens fortitudine*, quam lectionem videtur etiam secutus S. Augustinus, qui latine legit, *potens in fortitudine*. Et verò ex Hebræo ita rectè ad verbum reddas: *Potens virtute*. Verùm S. Augustinus hoc non ad Gedeonem retulit, ut sit vocalivè casus, sed ad Dominum, de quo præcessit, ut sit nominativè casus, et sensus sit, inquit Augustinus, *Domini potens tecum est, non tu potens*. At manifestum est Hieronymum hoc ad Gedeonem retulisse, idque concinnius, ut hæc compellatione ejus animum præpararet ad expeditionem illam in Madianitas suscipiendam. Hebræi porrò virum fortem vocant vel *ben*, vel *isch*, vel *geber hechail*, hoc est, *filium*, vel, *virum virtutis*, et isto posteriore modo credi posset legis Hieronymum: ego tamen isdem pugnis *gibbor* legisse malim; ea enim vox etiam *virum* significat substantivè, non tantum *potentem* adjectivè, et ita non uno loco videtur in Scripturâ sumi posse et debere, atque imprimis modus ille loquendi in Scripturâ *gibbor hechail* receptissimus est, ubi semper Hieronymus *virum fortem*, vel *robustum* vertit. Porrò manifestum est Hebræi illà locutione non necessariò significari virum in superlativo fortissimum, sed fortem dumtaxat, etsi Hieronymus in similibus superlativo frequenter utatur; quanquam et verisimile sit id temporis in Judæa neminem Gedeone fuisse fortiozem, et ad belli principatum magis idoneum.

VERS. 15. — OBSECRO. In Hebræo est *bi*, quod est adverbium vel interjectio obsecrantis, ut cum nos dicimus *obsecro*, *amabo*. Septuaginta tamen verterunt, *in me*, quomodò etiam veri potest illud Hebræum *bi*, quanquam huic loco, ut apparet, minus convenienter: posset tamen illud *in me* intelligi, ut idem sit quod, *meum*, quasi ad id quod angelus dixerat, *Dominus tecum*, Gedeon reponat: *Mecum? Qui fieri potest?*

VERS. 14. — HEC OMNIA. Mala scilicet, ut expresserunt Septuaginta.

RESPECTIVE AD EUM DOMINUS. Hoc est, angelus Dei vices representans; nam in Hebræo nomen est tetragrammaton. Porrò *respectu*, oculis videlicet benevolis et placidis ad eum conversis, qui aspectus iudicium erat illorum, quæ Deus benevolè et liberaliter in Gedeonis animo operabatur, idem, spem divini promissi, magnanimitatem et constantiam intendendo.

VADE IN HAC FORTITUDE TUA. Quam habes

scilicet, teque habere paulo ante divino munere gratulandum indicavi, quæ quidem per se parùm posset, sed accedente divinâ protectione et auxilio, quod tibi adesse verbis illis, *Dominus tecum*, significavi, nihil est quod formides. Itaque per *fortitudinem* intelligere possumus virtutem et robur animi conjunctum cum Dei auxilio.

SCRIBO QUOD MISERUM TE. Ad quilibet exitum præstandum, mirum quanti intersit ad id à Deo eligi, vocari, mitti. In Hebræo est: *Nonne misi te?* in Septuaginta, *Ecce misi te*. Hinc liquet paulatim angelum sese prodere quis esset, et Gedeonem paulatim in hujus rei suspicionem et notitiam duci.

Vers. 15. — *Is quo?* Hoc est, quâ viâ, quâ ratione? cum ut sequitur, mihi ad hoc facultas et copia desit necessaria.

ECCE FAMILIA MEA INFIMA EST IN MANASSE, ET EGO MINUS IN DOMO PATRIS MEI. Notat hic modestiam et demissionem Gedeonis Theodoretus, qui jussus belli contra Madianitas præfecturam assumere, modestè se excusat, eò quod neque domesticorum consanguineorumque copias ad eam rem pares cogere possit, et ipse sibi videatur omnium minimè ad hanc præfecturam idoneus, utpote in patris sui domo minimus seu ætate, seu robore, seu prudentiâ, rerumque usu et experienciâ, atque adeò et auctoritate: potest enim illud, *minimus*, ad quilibet horum referri.

Nota verò pro eo quod Hieronymus dixit, *familia mea*, in Hebræo esse *alpi*, quod Septuaginta, uti est in omnibus codicibus, apud Theodoretum, Procopium, Augustinum reddiderunt: *ἀλπίς* 140. quod planissimè Hebræo respondet; id autem Procopius et Augustinus explicant, quasi ipse tribunus et chiliarchus esset, seu mille hominibus præesset, quod tamen exiguum verisimilitudinem habet. Alii etiam ex Hebræo reddunt: *Millemarium meum* vel *millenarium meam*; quid tamen eâ voce significetur non omnes consentiunt. Aliqui enim referunt ad istam tribunorum, centurionum, decurionum in judicando præfecturam, et chiliadum, centuriam, decuriam, distributionem, cujus fit mentio Exodi 18. Ita Cajetanus et Vatablus in Schollis. Porrò hi non intelligentiâ Gedeone dici chiliadem suam, quasi ipse illi præesset, sed quòd familia ipsius in istâ chiliade includeretur et comprehenderetur. Alii per chiliadem hic tribum intelligunt. Ita Josephus qui Gedeonis ad angelum responsum exprimens, ait dixisse *παῖς*, hoc est, tribum suam

cuius alteri cedere numero. Tigurina etiam versio hic reddit: *Tribus eamilienaria*. Alii denique chiliadis nomine aliud nihil intelligunt, quàm quod intellexit Hieronymus, familiam nimirum, quæ mille, hoc est, multis hominibus constaret. Ita Pagninus in Thesaurò, Emmanuel Sa, Mariana: item Theodoretus interpres, et Latina versio Septuaginta in Bibliis regis, qui reddunt, *familia mea*. His accedit Chaldaus paraphrastes, qui *zarithi* dixit, hoc est, *genus cognatio, prosapia mea*; quemadmodum et Latinus interpres paraphrasi reddidit. Et hoc modo non ineptè quidam sumunt illud Michæ 5, v. 2: *Et tu, Bethleem, Ephraim, parvulus es in millibus Juda*, hoc est, exigua es familiarum numero, si cum aliis urbibus utpote amplioribus et frequentioribus componaris.

ET PERACUTUS MADIAN QUASI UNUS VIRUM. Hoc est, tam facili ac sibi cum unico homines res et certamen esset, quasi unicum caput detentendum esset.

Vers. 17. — *DA MIHI SIGNUM QUOD TE SIS QUI LOQUERIS AD ME*. Hoc est, te esse eum, quem præ te fers, Dei scilicet angelum, Deique nomine hæc mihi imperantem. Porrò quòd signum petit non incredulitatis fuit, sed prudentiæ: neque enim faciliè habenda fides in hujusmodi, nisi constet à Deo vel bono genio esse: et quantum juvenem formâ eximiam et aliquid supra hominem præferentem cerneret, quæ ei non modò suspicionem ejus, quod erat, moveret, sed etiam ad id credendum alliceret, tamen quòd res hæc possit deceptioni esse obnoxia, et vel ab hominibus, vel à malis genioque fraus esse posset, prudenter signum aliquod postulavit, quò major ei certitudo comparatur.

Vers. 18. — *NE RECEDAS HINC, DONEC REVERTAR AD TE, PORTANS SACRIFICIUM; ET OFFERENS TIBI*. Queritur hic, fueritne Gedeoni constitutum hic offerre verum sacrificium? Ea est multorum opinio, sive per se, sive per angelum fuisse sacrificium offerre decrevisse. Primò quia ita sonant nostri textus verba, qui verbo *illo sacrificium* utitur, idemque indicat vox altera, *offerens*. Secundo versio Septuaginta videtur id perspicuè indicare: *Et proferam sacrificium, et sacrificabo coram te*. Tertio quia id tanquam certum ferè supponit Augustinus, qui ait: *Animadvertendum, inquit, est quòd Gedeon non ait angelo: Offeram tibi sacrificium, sed ait: Offeram sacrificium meum, et ponam in conspectu tuo. Unde intelligendum est non eum angelo, sed per angelum offerre voluisse*. Quocirca et paulò post non Gedeonem, sed angelum sacer-

dotis et ministri offerendum in hoc sacrificio explese dicit. Idem supponit Theodoretus quest. 12, qui ait Gedeonem dictis angeli fidem habentem obtulisse victimas, moxque addit: *Angelus verò dicitur honorem non surripuit, sed sacerdotis functionem implevit, et cum virgò petram percussisset prodigioso igne sacrificium succendit*. Item supponunt alii, ut Abulensis, Emmanuel Sa, Mariana, Esthius, Dionysius Carthusianus, Lyranus, qui tamen ferè à Gedeone victimam allatam volunt, non quam ipse offerret, sed quam angelus offerens signo aliquo in eâ oblatione dato declararet se esse angelum, et à Deo missum.

At meo judicio verius ii qui sentiunt nihil istiusmodi constituisse Gedeonem, sed duntaxat illi, de quo necdum satis conpertum erat an esset angelus, prandium apparare, et munus aliquid offerre, etsi id deinde in sacrificium ab angelo sit conversum. Primò quia si sacrificium offerre decrevisset, illud decrevisset angelo offerre, si textum nostrum sequamur, cum hic dicitur: *Et offerens tibi*; neque enim hic locum habet evasio S. August.; id autem esset idololatriam. Secundo quia vel per se id sacrificium offerre decreverat, vel per angelum: si per se, jam illud fuisset impium, cum nec sacerdos esset, nec in loco sacrificii immolandi destinato, nec cæremoniis à Deo institutis offerretur. Potuit quidem in his omnibus Deus dispensare; at hic dispensationis nullum vestigium, maxime cum ne quidem satis nosset esse angelum, cum quo loquebatur, ut quavis in eâ re cum ipso dispensatum esse angelus declarasset, necdum tamen eâ dispensatione uti potuisset, donec illi major certitudo facta esset illum esse angelum. Sin dicas offerre voluisse per angelum, qui credi id potest, cum necdum nosset essetne angelus, aut alius quispiam, qui sacrificium offerre posset? Et licet ipse ab angelo signum aliquod postulasset et expectaret, non tamen petierat id, ut in sacrificio aliquo fieret. Et verò Abulensis totus in eâ re est, ut Gedeonem excuset, quòd ipse per se sacrificare nollet, sed tantum offerre sacrificandum angelo: at peto ego, an non sit pars sacrificii hostiæ jugulatio, et an ea in templo vel tabernaculo à profanis hominibus fieri potuerit? at illam periculi Gedeon; ergo saltem partem sacerdotalis officii impie sibi assumpserit. Tertio satis apparet Gedeonem nihil de sacrificio cogitasse; si enim de eo cogitasset, laud dubiè receptis apud Judæos moribus illud offerre voluisset: itaque

altare aliquod excoisset, carnes minime coxisset, cum holocaustorum carnes, quæ in altari cremabantur, non solent prius coqui, vel elixari, quàm in altari cremantæ impo-nerentur, nedum jusculum superfundi, uti hic factum; ignem et ligna ad illas concremandas secum attulisset; qui enim scire poterat angelum excitato prodigiosè igne sacrificium consumpturum? Quartò tota illa coctio et elixatio carniùm, et cum carniibus azymorum panum conjunctio, satis indicant hæc omnia ad epulum hospitale fuisse parata, quemadmodum jam olim Abraham hospitibus suis angelis prandium istiusmodi apparavit Gen. 18, et infra libri hujus cap. 15. Samsonis pater apparare voluit. Quintò Hebræa vox nullomodo cogit nos ad hic asserendum sacrificium; siquidem *mincha* potest significare quodlibet munus et donum, non tantum sacrarum, quodque Deo fit, sed etiam profanum, quod homini offertur. Sic pro munere sumitur supra c. 5, v. 15, 17, 18; et 1 Reg. 10, v. ult., et 4 Reg. 8, v. 8 et 9, et alibi. Adde verò, cum pro oblatione, quasi fit Deo, sumitur, nunquam solere usurpi, nisi pro oblatione rei inanimatæ; ut panis, massæ farinaceæ, vini, et cæc., nunquam autem pro pecorum sacrificio: ergo etiam verisimile non est hic pro istiusmodi sacrificio poni. Sextò non desunt pro hæc opinione auctores, et ex antiquioribus quidem est Procopius, cujus hæc verba sunt Latine reddita: *Sacrificium id dicit, quod ad epulum destinatum erat: victima enim non coquebatur juxta legem*. In eadem sententiâ è recentioribus sunt Cajetanus, Serarius, Arias Montanus.

Neque obstant quæ in contrarium è nostro textu vel versione Septuaginta sunt allata: potuit enim vocari sacrificium et *θύσις* ex eventu secuto, atque adeò vel quasi prophetiè ita locutus, si ita locutus, videri possit Gedeon; vel potius rem quæ secuta est, interpreti explicare voluerit. Deinde verò epulum è carniibus apparatus impropre et *κατασκευασθὲς* sacrificium dici quòd vetat? Sic enim ad epulum profanum Gen. 45, v. 16, dicit interpres noster, *occide victimas*. Item Proverb. 9, v. 2, et cap. 17, v. 4, victimæ dicuntur, quæ ad epulum occisa sunt pecora, quibus omnibus locis etiam Septuaginta *θύσας* habent; uti et 1 Reg. 25, v. 11, ubi Hieronymus, *carnes pecorum meorum*, dixit. Adde verò illud, *offerens*, in nostro textu nihil aliud significare, quàm muneri præsentationem, vel apparationem epuli; sicuti et

illud v. seq., et obtulit ei; pro quo ibi vox est in Hebræo: quæ aliud nihil significat quam. *appropinquare facere*, seu *admotere*; hoc loco vox est in Hebræo alia, quæ duntaxat significat *ponere, relinquere*: ponere autem coram aliquo, uti est in Hebræo, aliud nihil est quam alicui apponere seu edendum, seu secum auferendum, seu ob alium finem. Porrò illud, *sacrificabo*, in versione Septuaginta merito et Serario et mihi suspectum est, pro quo rependum sit, *ponam*; id enim sonat vox Hebræa, et ita perspicue legit S. August., nemoque non videt quam facile istius unius litterulæ affinis potuerit contingere mutatio.

VERS. 19. — COXIT LEDUM. In Hebræo et Septuaginta: *Fecit hædam caprarum*, hoc est, apparavit.

DE FARINÆ MODIO AZYMOS PANES. Pro modio, in Hebræo et Septuaginta est, *ephi*, quam Hieronymus vocem frequenter *modium* vertere solet, etsi Romano et Italico modio non responderet: sed de hæc re à nobis dictum Exodi 16. in fine capituli. Porrò integer ephi in panes hosce assumptus, non quòd epulum tantum panis requireret, aut unus aliquis tantum panis, absumere posset: si enim unus gomor manna, quæ erat decima pars ephi, in singula capita abundè sufficiebat, uti habetur Exodi 16, et nos ibi declaravimus, certè ephi farinæ in azymos panes assumptus non potuit ab uno homine uno epulo consumi. Fecit ergo id Gedeon, sive quòd ipse cum angelo epulari decrevisset, sive ut liberalem animum in hospitem declararet, sive ut abeunti, si tamen hominem vel prophetam esse duntaxat deprehenderet, panes obruderet. Porrò azymos panes coxit Gedeon, non quia paschale tempus erat, ut fingunt Rabbinii, non quia eos parabat ad sacrificium, in quo nihil fermentatum lex Moisaica offerri permittebat, ut illi sibi persuadent, sed quia in re extemporanea hi paratu faciles erant, cum fermentatio omnis longioris moræ sit: ita enim videmus in simili factum Gen. 19, v. 3, et 1 Reg. 28, v. 24.

VERS. 20. — TOLLE CARNES ET AZYMOS PANES, ET PONE SUPRA PETRAM ILLAM. ET JUS DESUPER FUNDE. Nimirum ad sacrificium, ut quæ hospiti angelo tam liberaliter offerebat Gedeon in Dei absumerentur honorem, et simul angelus prodigiòs sacrificii crematione sese angelum et à Deo missum declararet, quemadmodum Gedeon postularat. Petra rudis et impolita altaris loco eligitur: nam et Hebræi sua altaria è cespitibus vel lapidibus impolitis Dei jussu con-

struebant, præsertim ubi subitanea et extemporanea necessitas altari et sacrificium deposcebat. Jus carnum superfusum est, sive ut totum, quod oblatum erat, absumeretur, sive ad majus miraculum, cum etiam è cibariis in juseculo et aquæ materiâ natantibus ignis prosiliret, totumque absumeret, quemadmodum aliàs in Eliæ sacrificio factum.

VERS. 21. — EXTENDIT ANGELUS DOMINI SUMMITATEM VIRGÆ. Virgam enim seu baculum viatorum in manu tanquam viator gestabat.

ASCENDITQUE IGNIS DE PETRA, NIMIRUM À DEO miraculo excitatus.

VERS. 22. — HEU, MI DOMINE DEUS: QUIA VIDI ANGELEM DOMINI FACIÈ AD FACIÈM. Ratio cur ipsa Gedeon exclamavit non alia videtur fuisse, ut indicant sequentia, quam quòd passim persuasum esset vulgo, et qui angelum videret, esse moriendum. Hanc persuasionem passim fuisse apud Israelitas, tum hæc de Gedeone indicat historia, tum illa de Manne Samsonis patre infra cap. 13, qui cum agnovisset esse angelum eum qui ipsi locutus fuerat, ex eo quòd per flammam sacrificii in cœlum conscendisset, mox ait: *Morte morierum, quia vidimus Deum*. Quin solam divinam vel angelicam vocem auditum sufficere ad mortem inferendam videtur Israelitæ censuisse, Exodi 20, v. 19, cum dicunt: *Non loquatur nobis Dominus, ne forte moriamur*. Nota: credi potest hæc persuasio sive è verbis illis Dei, seu angeli ad Moysen. Exodi c. 50, v. 20: *Non poteris videre faciè meam: non enim videbit me homo, et vivet*; sive quòd nonnunquam ita acciderit ut terribilis angelorum species visa homines exanimarit vel reipsa, vel exanimis similes effecerit: sic enim de sepulcri Christi militibus custodibus angelo terribili formâ conspecto dicitur Matth. 28: *Præ timore autem ejus exterriti sunt custodes, et facti sunt velut mortui*. Deinde solere in hujusmodi visionibus horrorem nasci, qui subinde etiam exanimare possit, indicant ea, quæ habentur Job 4, v. 13: *Et cum Spiritus, me præsentem, transiret, inhorraerunt pilii carnis meæ*. Etenim ex hujusmodi horrore corporis languorem et deliquium sequi nonnunquam indicant ea quæ habet Daniel in fine cap. 8, et cap. 10, v. 7 et 8. Addi potest et tertia hujus persuasionis ratio, quòd vulgus nimis credulum et pavidum hanc persuasionem aliter et auxerit, ut in hujusmodi rebus ferè fit.

VERS. 23. — DIXITQUE EI DOMINUS: PAX TECUM; NE TIMEAS, NON MORIERIS. Eundem modò angelum vocat, uti supra monui, modò *Jehova*,

seu Dominum. Sed ubi et quomodò hæc dixit angelus, cum jam evanisset, et è subito illo recessu angelum esse cognovisset? Respondeo hæc ab angelo ita pronuntiata, ut ea Gedeon excipere posset, non tamen videret à quo proficisceretur, esto adhuc eodem in loco esset angelus humanâ tamen formâ, quam jam reliquerat, minimè conspicuus.

VERS. 24. — EDIFICAVIT ERGO IBI GEDÉON ALTARE DOMINO. Ibi, nimirum ubi steterat angelus, et sacrificium carnum oblatum fuerat, sive, ut v. 26 habetur, *in summitate petre hujus*: neque enim aliud ibi altare jussum est à Deo edificari, quam illud ipsum quod hic nonnullâ anticipatione excitatum à Gedeone dicitur, etsi duo altaria veli Abulensis, præsertim cum in uno eodemque planè loco non possint intelligi duo altaria esse excitata. Ita Lyranus, Cajetanus, Serarius. Et quantum duo statuerentur altaria, in neutro tamen à Gedeone esset peccatum; nam prius non fuisset ab eo ædificatum ad sacrificium aliud offerendum, sed ad monumentum duntaxat visionis sibi exhibitæ, et pacis ac salutis non obstante eâ visionem sibi præstitæ, ut nomen ipsum altari inditum declarat: porrò altaria istiusmodi ad rei alienius monumentum excitata non erant prohibita, ut liquet ex altari illo quod Rubenitæ Gaditæ et Manassitæ transjordanii juxta Jordanem exædificarunt; posterius etiam Dei jussu ædificatum ad sacrificium offerendum sine peccato fuisset, cum Deus in lege suâ de non offerendo sacrificio, nisi ubi altare et tabernaculum esset, potuerit dispensare, et verò non semel dispensarit.

VOCAVITQUE ILLED, DOMINI PAX. Videlicet, ut dixi, à pace illa et securitate sibi in recessu ab angelo promissâ. Vertunt alii vel, *Dominus pacis*, vel, *Dominus pax*.

USQUE IN PRESENTEM DIEM. Hoc est, quod nomen illi mansit usque in presentem diem, in diem videlicet illum, quo ista scriptor scriberet hagiographus; vel certè, si ab alio aliquo hæc verba postmodum adjuncta, ad illum usque diem, quo hæc inserta.

QUODQUE ADHUC ESSET IN FRIBA, QUÆ EST FAMILIÆ EZRI. Noster textus hoc totum refert ad sequentia et Gedeonem: at Hebræus textus videtur ad præcedentia et altare referre: *Adhuc illud (supple altare) est in Ophrah patris EZRI*.

VERS. 25. — NOCTE ILLA. Nempe quæ proximè angelicam illam apparitionem secuta est.

DIXIT DOMINUS AD EUM. Vigilantem an dor-

mientem affatus sit angelus, non constat: ferè tamen, quæ de nocte facta: revelationis dicitur, in somnis facte intelliguntur.

TOLLE TAURUM PATRIS TUI, ET ALTERUM TAURUM ANNOREM SEPTEM. Duos taurus manifestè hic locus exhibet etiam in Hebræo et Septuaginta, cum unus duntaxat fiat mentio, v. seq., ex quo aliqui colligere se putant nonnisi unicum taurum in holocaustum à Gedeone fuisse oblatum. Quare versum hunc præcedentem ita etiam nituntur explicare, ut unus duntaxat taurus intelligatur hic designatus, quem sensum ut eliciant illud, et, faciunt exegeticum pro, *ita est*. Itaque sensum hunc faciunt: Tolle taurum patris, id est, taurum secundum annorum septem, seu qui est ac dicitur taurus secundus, estque annorum septem. Secundum autem dictum volunt, seu ratione alicujus ordinis inter boves constituti, seu, ut placet Cajetano, quia vocamus prospera secunda, et hic taurus à prosperitate fuerit secundus dictus, eò quòd aleretur immolandus alicui idolo ad impetrandam prosperitatem. Verum hæc Cajetani explicatio longè petita est, et nullo modo convenit voci Hebrææ, quæ eam significationem admittere non potest. Sed neque tota ea explicatio mihi probari potest, quæ exegeticè particulam illam explicat; is enim sensus, nisi quid cogat, non est facile inducendus: potest autem hic duorum taurorum facta esse mentio, qui, hoc ordine qui hic præscribitur, immolari debeant, etsi deinde v. seq. unus tantummodò fiat mentio, sive quia is præcipuè à Deo intentus, sive quia ex secundi oblatione intelligi satis potest fuisse præmissam prioris oblationem.

Verum numquid uterque taurus è bovili patris sumi debuit, an posterior aliunde? Si uterque è patris peculio, cur prior dicitur taurus patris præ altero? Magister Histor. scholast. et cum eo Abulensis, Lyranus, Dionys. Carthus., hunc posteriorem non patris Gedeonis taurum, sed totius populi fuisse volunt, ad eum finem impingnatum annis septem (è enim referunt septem illos annos, ut idolo Baal jam saginatus immolaretur. Malim ego hos annos septem ad bovis atatem referre, neque aliunde sumptum fuisse, quam è patris armento: dici autem priorem taurum patris, quia hunc pater, utpote idololatra, ad immolandum idolo suo Baal in altari ad hoc destinate nutrebat; quod nomen posteriori non datur, propterea quòd ad hunc finem non aleretur. Voluit autem Deus utrumque sibi immolari, et priorem quidem in detestationem idololatriæ; sicuti et ad hunc

finem destructa fuit ara idolo Baal consecrata; posteriori vero ad Deum placandum, felicemque belli eventum, quod aspicari Gedeonem Deus jussit. Voluit itaque Deus ita Gedeonem huic bello praefici, ut licet idololatriam paternam, ut verisimile est, nunquam consensisset, suam tamen expeditionem bellicam, cui à Deo praeficiebatur, non auspicaretur, nisi praemisso heroico facinore, quo videlicet et aram Baal destrueret, et taurum idolo destinatum vero Deo immolaret; post quod deinde suum sacrificium Deo propitiando adiceret. Et verò parum conveniens erat, ut is à Deo ad hoc bellum conficiendum, et Israelitas liberandos mitteretur, in cujus domo adhuc idololatria vigeret.

DESTRUESQUE ARAM BAAL. Existimo vocem *Baal* hic esse idoli nomen proprium, non commune et appellativum; sic enim ferè ut proprium nomen sumitur, cum nullum aliud idoli nomen additur, quod vocem illam praepositam, et jam communem factam restringat, et ad certum idolum determinet. Porro Phoenices Israelitis vicini hunc Baal impensè colebant.

QUE EST PATRIS TER. Hanc aram fuisse aliquo modo publicam, et usu communem satis indicat v. 28 et sequentes, cum omnes ejus cives cura dolorumque arae excise coheret; ea tamen dicitur fuisse patris Gedeon, sive quod eam ipse in loco aliquo publico suis impensis erexisset, sive, quod magis placet, quod ipsam in fundo suo excivisset.

ET NEMUS, QUOD CIRCA ARAM EST, SUCCEBIE. Solebant enim idololatrie, ut alias frequenter annotatum est, lucos circa aras suas plantare, seu ut loci amenitate et nonnulla caligine auferretur loci religio, et ad superstitionem homines allicerentur, seu quod caligo ista esset opportuna ad fœdas libidines exercendas, cujusmodi multae fiebant in idolorum sacris. Hujusmodi lucos in Chananaea repertos jussit Deus jam pridem penitus destrui et excindi; nunc idem Gedeoni praecipit quoad locum arae familiaris et domesticae.

VERS. 26. — ET AEDIFICABIS ALTARE DOMINO DEO TUI, IN SUMMITATE PETRAE HEIUS, SUPER QUAM ANTE SACRIFICIUM POSUITI. Hoc est, in qua carnes illas et cætera esculenta, quae deinde in holocaustum excitato divinitus igne assumpta sunt, posuisti; hoc enim adjevit Hieronymus explicatius quam in Hebraeo habeatur, ut intelligeretur quanam esset haec petra. Porro petra haec in Hebraeo dicitur *mahoz*, quam vocem Septuaginta in sua versione retinuerunt.

Porro vocem illam Hebraeam vertunt alii *arrem*, *turrem*, *munitionem*; at meo iudicio nemo melius Hieronymo teste etiam Rabbi David, qui vult ita petram hic appellatam, quod sit fortis, nam *mahoz* radix est *fortificare*, et *mahoz* abstractè saepe significat *fortitudinem*. Eadem petra supra aliis nominibus afficitur in Hebraeo; nam v. 20, vocatur *selah*, v. 21, dicitur *tsur*, quibus nominibus etiam saepe petra indicatur, et posterior etiam à fortitudine nomen habet. Porro pro eo quod Hieronymus dixit, *super quam ante sacrificium posuisti*, in Hebraeo tantummodò habetur *bammaharaca*, in ordinatione, et apud Septuaginta in τῆ πατρῶν, quod item est, in ordine vel ordinatione; manifestum verò est de qua ordinatione intellexerit Hieronymus, nimirum quia carnes et cætera esculenta supra petram disposita fuerant. Alii non ad petram hanc ordinationem referunt, sed ad altare aedificandum, vertuntque vel, in loco apto, seu aptè disposito, ut Tigurini, vel, in planitie ad libellam aequatâ, quod nos diceremus, *mise au niveau*, ut Vatablus. Malim ego, si ad altare referendum esset, explicare illud, in ordinatione, rebus omnibus aptè dispositis.

ET OFFERES HOLOCAUSTUM SUPER STRUEM LIENORUM, QUAE DE NEMORE SUCCIDERIS. Facit hoc etiam ad idololatriam detestationem et everisionem, dum ea, quae idololatriam ante consecrata erant, in Dei cultum convertuntur. Porro hic locum habet quod etsi vitium esset cuiusque extra tabernaculi locum sacrificium offerre, vel alibi altare erigere, vel in hujusmodi sacrificio offerendo sacerdotis fungi munere, praeter eos qui de Aaronis essent progenie, nihil tamen istorum Gedeoni illicitum fuerit, Deo id volente et imperante.

VERS. 27. — ASSUMPTIS ENGO GEDEON DECEM VIRIS SERVIS SUI. Quibus scilicet magis fidebat. Hos autem assumpsit quod eorum opera esset ipsi necessaria; neque enim aram illam destruae, nemus excidere, aram novam aedificare, sacrificium perficere, unâ eademque nocte potuisset, nisi aliorum operam adscivisset.

PER DIEM NOLEIT ID FACERE, SED OMNIA NOCTE COMPLEVIT. Intellego de eadem nocte quâ ei hoc à Deo imperatum, neque enim verisimile est tergiversum fuisse, aut in aliam noctem distulisse; imò ut quam citissimè ista assolveret, et ne cogeretur in diem expectare, multas secum operas assumpsit, quae satis esse possent ad eam rem ante diem perficiendam.

VERS. 28. — ET TAURUM ALTERUM IMPOSITUM SUPER ALTARE. Taurum, inquam, illum secundum, qui, quia necdum plene crematus erat, dicitur adhuc super altare fuisse impositus.

VERS. 29. — CORQUE PERQUIRERENT AUCTOREM FACTI, DICTUM EST: GEDEON FILIUS JOAS FECIT HAEC OMNIA. Quâ ratione haec res ad alios mandrūt incertum est, sive quispiam eorum, quos secum Gedeon assumpsit, minus cautus aliquid effugerit, sive à nonnullis visus disiculo aliquid horum Gedeon facere, sive ea fama nata ex praesumptione et indicis, quod is minus æquum soleret se ostendere erga idololatrias et res idololatrias, quod altare novum ante parentis ipsius domum esset extractum, quod boves è Joas parentis armento essent ablati, et holocausto cremati, etc.

VERS. 31. — NUMQUID ULTORES ESTIS BAAL, ET PUGNETIS PRO EO? QUI ADVERSARIUS EST EIUS, MORIATUR ANTEQUAM LUX CRASINA VENIAT. SI DEUS EST, VINDICET SE DE EO QUI SUFFODIT ARAM EJUS. Verba haec sunt patris Gedeonis cupientis à necesse filium eripere: ex quo colligere licet Joas Gedeonis patrem idololatram quidem fuisse, remissionem tamen, utpote cui potior fuit filii vita, quam idoli violati et pessime habiti honor: quamquam verisimile est Gedeonem à patre interrogatum ei indicasse ejus auctoritate et imperio id esset aggressus, et hac ratione patris iram sedavisse. Sensus autem horum verborum est: Numquid vos causam Baal defendendam suscipietis, et pro eo vindictam repetetis? vel, ut in Hebraeo est et Septuaginta, ei salutem affertis? qui illi adversatur omnino æquum est ut moriatur etiam ante diem crastinam; sed vestra nihil interest, neque vobis convenit causam ejus persequi. Si ipse Deus est, non deest illi potentia, quâ seipsum vindicet, et siquidem possit, faciet: quocirca interquiescere potestis et ejus vindictam expectare. Valuit haec patris pro filio defensione, et tanti viri auctoritas ad tumultum qui exoriebatur compescendum magnum momentum attulit.

VERS. 32. — EX ILLO DIE VOCATUS EST GEDEON JEROBAAL, EÒ QUOD DIXISSET JOAS: ULCISCATUR SE DE EO BAAL, QUI SUFFODIT ARAM EJUS. Hic nomen novum Gedeoni impositum est è verbis Joas; ad ea enim verba alluditur, et nominis ratio redditur: dixerat enim Joas: Si Deus est, vindicet se de eo, Hebraice, *iarè lo*, quod variè verti potest: *Litem ei intenet*, vel *judicet eum*, vel *sententiam de eo ferat*, vel, ut Hieronymus vertit, *vindictam de eo repetat*: eò enim in cau-

sis criminalibus litem actoris et judicis sententia tendit, ut vindicta et supplicium inferatur. Porro propter illa verba, nomen Gedeoni impositum est *Jerubbaal*, quasi dicas, *adversarius Baal*, seu is cui litem intenteat, et de quo ultionem debeat Baal repetere. Est aliud tertium in Scripturâ Gedeonis nomen in Hebraeo 2 Reg. 11, v. 21, ab hoc secundo deductum, *Jerubbescheth*; significat enim *bescheth*, confusionem, pudorem, rem pudendam, ponique potest, et verò ibi ponitur pro idolo, quae Hebraeis res maxime vilis, abominabilis et pudenda erat; atque adeò Jerubbescheth est is, qui adversarius sit idoli, cuique litem idolum; seu Baal intenteat debeat, atque adeò cum altero nomine significatione coincidit hoc tertium. Denique invenitur et alio nomine affectus ab Osee Propheta cap. 10, v. 14, ubi nominatur in Hebraeo *Arbel*, quod Hieronymus reddidit, vocis significatione paraphrasticè explicatâ: *Qui judicavit Baal*; et verò significat *cavox*, *Arbel*, eum, qui judicavit Deum, vel litem intenteat Deo; per Deum autem idem, qui supra Baal intelligi potest: quamquam ex versione Hieronymi satis significatio probabilis Hieronymum non legisse in Hebraeo *Arbel*, sed *Arbaal*. Sed neque haec vox multum significatione à praecedentibus differt, nisi quod haec postrema significet, adversarius Baal, qui videlicet ei litem intenteat, et cum delere parat, at Jerubbaal, eum cui tanquam adversario litem à Baale intenteat. Verum haec duo conjuncta sunt et correlativa. Quin et Gedeonis nomen non videtur sine mysterio fuisse; significat enim ea vox successorem, eversorem, à *qadah*, quod est succidere: quod nomen cui melius conveniat, quam ei, qui idolum, idololatriam, ejus aram et lucum succedit, ac tandem mirabili modo Madianitas subvertit?

VERS. 35. — CASTRAMEYATI SUNT IN VALLE JEZRAEL. Falsus est haud dubiè Abulensis, qui per Jezrael hic intellexit urbem eo nomine in tribu Juda, cujus fit mentio, Josue 45, v. 56, eamque melius nominis turpis illi decepti, qui hanc in tribu Juda, et nihilominus juxta Gelboe montem collocarunt, cum hic mons à tribu Juda non parùm distet. Falsi, inquam, hi, cum sermo sit de alterâ Jezrael in tribu Manasse, vel Issachar in totâ Scripturâ nominatissimâ, eademque regem Israel sedes subinde et habitatio regia, cujus praesertim fit mentio in omnibus libris Regum, et lib. 2 Paral. et apud Oseam Prophetam; de qua urbe ita Hieronymus in c. 1 Osee: *Jezrael est civitas metropolis*

decem tribum. De eadem Borchardus : « Jezrael civitas quondam regalis, nunc vix habet viginti domos, in pede occidentali montis Gelboe sita, ubi adhuc videtur agrum Naboth Jezraelitae. » Item Adrichomius : « Jezrael Manasse et Issachar, sita in pede montis Gelboe ad occidentem, insigni speculâ et turre spectabilis, unde indicium fit accenso igne, tanquam ex Pharo de adventu hostium : ipsaque urbs pulchrum habet prospectum per totam Galiceam, usque ad Carmelum, et montes Phoenicis, montemque Thabor et Galaad, et ultra Jordanem. » Quod autem urbis regalis dicitur, ne ita intelligas quasi non remanserit regia in Samaria, sed quod in Jezrael etiam reges Israel potatum habuerunt, et locum ad voluptatem et delicias factum, quò se animi causâ identidem recipiebant. Juxta hanc porrò urbem vallis erat longè latèque protensa ab oriente in occidentem, eademque celeberrima, cujus hic fit mentio, et Josue 17, et Osee 4, de qua ita Hieronymus ad Osee 4 : « Supra, inquit, diximus Jezraelem, qui nunc juxta Maximianopolim est, fuisse metropolim regni Samarie : propè quam sunt campi latissimi, et vallis nimia vastitatis ; quæ plus quam decem millium tenditur passibus. » Hæc quidem de vallis longitudine ; at hujus vallis latitudinem facit Adrichomius duorum miliarium. Fuit autem hæc vallis in tribu Issachar habens ab austro montem Gelboe et Jezrael urbem, ubi erant Manassarum termini, at ab aquilone Hermonem montem. Hic igitur in valle admodum opportunâ castra posuerant Madianitæ cum cæteris orientibus nationibus : quæ vallis cum non procul abesset ab Ephra Gedeonis urbe, utpote quæ in eadem tribu esset cum Jezrael, meritò Gedeoni et istius urbis civibus metuendus fuit Madianitarum è vicino adventus.

VERS. 34. — SPIRITUS AUTEM DOMINI INDUIT GEDEON. Hoc est, replevit, totum possedit, ad eum modum quo vestis totum intra se claudit hominem. Ita et Hebræus textus *labsecha*, et Septuaginta *ἐνδύει*, quanquam nonnulli libri habent *ἐνδύεισθαι*, corroboravit. Est autem Hebræorum idiotismus, idemque frequens apud Paulum, quo dicunt hominem eâ re indui, quâ repletur, quamque perfectè possidet, vel potius à quâ quasi quis possidetur, seu cuius ductum sequitur. Habetque hæc loquendi formula hoc loco majorem venustatem, quòd hæc

omnia bellicam expeditionem spectarent, quam in rem solent lorice galæque indui, quarum loco hic divino Spiritu indutus dicitur Gedeon.

QUI CLANGENS BUGGIA CONVOCAVIT DOMUM ABIEZER, UT SEQUERETUR SE. Hoc est, omnem familiam suam et cognatos.

VERS. 35. — IN ASERET ZABULON ET NEPHTHALI. Erant hæc tribus vicinæ dimidiæ tribui Manasse versis aquilonem ; tribum Ephraim ab alterâ parte versis austrum sibi conjunctam non vocavit, quæ res causa fuit illius jurgii, quod refertur infra, initio cap. 8.

QUI OCCURBERUNT ET. In Hebræo est : *Et ascenderunt in occursum eorum*, Gedeonis scilicet et sociorum è tribu Manasse. Codex Romanus versionis Septuaginta habet : *Et ascendit in occursum eorum*, quod videtur ad Gedeonem referri, qui misit ad eos nuntios, et venientibus occurrit. At codex Regius et Basileensis habet : *Et ascenderunt in occursum ejus*, vel *ei*, ascenderunt, inquam. Aseritæ, Zabulonitæ et Nephthalitæ in occursum Gedeonis. Sed idem est omnium sensus, cum occursum sit ex utrâque parte.

VERS. 36, 37, 38. — DIXITQUE GEDEON AD DEUM : SI SALVEM FACIS PER MANUM MEAM ISRAEL, SICUT LOCUTUS ES, PONAM HOC VELLUS LANÆ IN AREA : SI ROS IN SOLO VELLERE FUERIT, ET IN OMNI TERRA SICCITAS, SCIAM QUÒD PER MANUM MEAM, SICUT LOCUTUS ES, LIBERABIS ISRAEL. FACTUMQUE EST ITA. Bina à Deo signa postulavit Gedeon duabus continuis noctibus, interea temporis dum evocatos socios expectat : prius illud fuit, ut priore nocte vellus lanæ positum in aræ, seu loco in quo frumentum excuti solebat, rore deciduo solum maderet, reliquâ terrâ circumjacente à rore intactâ, et in siccitate pristina remanente. Porrò circa verba textûs notandum vellus lanæ dici per modum regiminis, sicuti et in Hebræo, *gizath hattomer*, et apud Septuaginta, *πικρον τῷ ἵππῳ*, etsi utrumque ad eandem rem pertineat, quomodo etiam locutus est Silius lib. 15 : *Niceæ splendida vellera lanæ* : neque verò aliud vellus, aliud lana, sed eadem omnino res ; neque enim intelligi debet hic lana pelli adhærens, hoc enim vellus propriè non significat, etsi fortè à nonnullis vel synecdochicè, vel catachresticè, ita vox illa usurpata videatur ; sed detonsa lana vellus propriè dici solet, nimirum à vellendo, propterea quòd antequam tonsio esset in usu, lana velli solebat. Ita Varro libro 2 de Re rusticâ cap. 11 : « Diligentes tegetibus subjectis oves

condere solent, ne qui flocci intendant. Dies ad eam rem sumuntur sereni, et ita id faciunt ferè à quartâ ad decimam horam : quoniam sole calidiorè tonsa ex sudore ejus lana fit mollior et ponderosior, et colore meliore. Quam demptam ac congelatam, alii vellera, alii vellumina appellant ; ex quorum vocabulo animadverti licet, prius lanæ vulsuram, quam tonsuram inventam, qui etiam nunc vellunt, ante triduo habent jejunas, quòd languide minùs radices lanæ retinent. » Idem lib. 4 de Lingua latinâ : « Vellæ, inquit, unde essent plures accepti causas, in quibus quòd ibi pastores Palatini ex ovibus ante tonsuram inventam vellere lanam sint soliti, ex quo vellera dicuntur. » Quin et Isidorus lib. 19 Originum, cap. 27, tam lanæ quàm velleri similem originem tribuit : « Lana, inquit, à laniendo, id est, vellendo dicta. Hinc et vellus dictum, quòd prius lanæ vellere tur, non tonderentur. » Hinc patet lanæ antiquum forte et obsoletum verbum ipsi idem esse quòd vellere, nisi cum aliis fortè legere malis, à laniendo, quòd lanari etiam sit scindere, vel unum ab altero fortiter et vi dividere. Apud Græcos etiam *πικρον*, quâ voce hic utuntur Septuaginta, potius significat lanam avulsam et detonsam, quàm adhuc pelli adhærentem, à verbo *πικρον*, quod inter cætera *tondere* etiam significat. Vox hebræa *gizza* manifestè etiam de lanâ detonsâ dicitur, cum vocis illius radix *gaza*, *tondere* significet.

VERS. 38. — ET DE NOCTE CONSURGENS. Hoc est, diluculo, summo manè, ut indicant Hebræa et Septuaginta ; nam in Hebræo est *vai-iaschem minmachorath*, et *manè surrexit in crastino*, hoc est, die postero. Sic et Septuaginta : *καὶ ἄρπυιαι ἐπαύριον*.

CONCRAM. Hic eadem vox est in Hebræo, *sephel*, quæ supra cap. præcedenti v. 25, quam ibi interpret noster *phialam* vertit ; et apud Septuaginta eadem item hic vox quæ ibi *ἀράνη*, de quibus vide quæ ibi à nobis dicta.

VERS. 39, 40. — DIXITQUE RURSUS AD DEUM : NE IRASCATUR FUROR TUIS CONTRA ME, SI ADHUC SEMEL TENTAVERO, SIGNUM QUERENS IN VELLERE. ORO UT SOLEM VELLER SICCUM SIT, ET OMNIS TERRA RORE RADENS. FECTIQUE DEUS NOCTE ILLA UT POSTULAVERAT : ET FUIT SICCITAS IN SOLO VELLERE, ET ROS IN OMNI TERRA. Hoc est alterum signum à Gedeone nocte posteriore postulatum, planè priori contrarium, utrumque tamen admirabilitate prodigique magnitudine par et æquale. Porrò hic per omnem, vel totam terram intel-

lige juxta subjectam materiam totam terram aræa velleri circumjectam, ut non sit necesse totam omnino terram, vel totam terram Israeliticam, vel totum illius urbis solum imaginari rore fuisse conspersum.

Verùm circa hæc signa à Gedeone postulata una movetur quæstio sat gravis, peccâruntne Gedeon hæc signa postulando ? nam peccâruntne procul dubio existimat Abulensis, et probabile censet D. Thom. 2-2, quæst. 97, art. 2, ad 5, estque in eam rem argumentum non leve : siquidem jam certus à Deo per angelum factus fuerat de victoriâ obtinendâ, et perspicuis indicibus intellexerat eum, per quem promissum illud acceperat, fuisse angelum : nefas ergo illi fuit de eâ re dubitare, vel signum ad majorem confirmationem postulare, cum hæc postulatio non videatur fieri potuisse extra dubitationem an reipsâ Deus facturus esset quod promiserat. Adde Gedeonem ipsam videri hanc suam actionem de peccato suspectam habuisse, cum versu 39, ait : *Ne irascatur furor tuus contra me, si adhuc semel tentavero, signum querens in vellere* : ubi satis videtur agnoscere Dei tentationem esse, et magnam in Deum irreverentiam toties à Deo signum querere. An autem mortaliter peccârri, an venialiter tantum, non definit D. Thomas, sed tantummodo ait ex debilitate fidei Gedeonem signum postulasse, et ideo à peccato non excusari. Abulensis etiam dubitat, licet verisimile censcat venialiter tantummodo peccârre. Verùm si peccatum fuit, et infidelitatis peccatum, ut ipse vult, difficiliter videretur à mortali excusari posse, quandoquidem non tantum leves dubitationis motus fuerint, sed tales, qui etiam ad signi semel et iterum postulationem processerint ; et fatetur ipse talem dubitationem non posse citra grave peccatum in viro sapiente esse, potuisse tamen esse in Gedeone, qui vir simplex et rudis fuit. At tanta ruditas et simplicitas parùm videtur verisimilis in eo qui à Deo ad principatum populi et res magnas perlicendas electus erat, et qui jam Spiritu divino plenus fuisse versu 34 supra dicitur ; solet enim Deus his quos ad aliquod munus vocat, naturalis dotes et supernaturalia dona ad id exequendum necessaria largiri. Itaque alii melius Gedeonem à peccato immunem faciunt : multa enim sunt, ex quibus à posteriori colligimus Gedeonem in hæc re non peccârre. Et verò quis credat eum, qui catalogo Sanctorum ab Apostolo ad Hebræos 11 adscribitur, qui ibidem à fide laudatur, et inæquos censetur qui per fidem vicierunt regna, op-

rati sunt justitiam, adepti sunt reprimiones, obtulerunt ora leonum, extinxerunt impetum ignis, effugerunt aciem gladii, convulnerunt de infirmitate, fortes facti sunt in bello, castra verterunt exterorum, etc., qui jam ante divino Spiritu plenus fuisse dicitur, qui animatus divinis illis promissis aram Baal nemusque illi consecratum everterat, et vero Deo altare exerat, sacrificiumque obtulerat, non ignorans rem esse periculatissimam, si res humanis oculis spectaretur; qui jam buccinæ sonitu ad arma suos convocaverat, qui fatetur Deum hoc dixisse et victoriam sibi promississe v. 36, qui nusquam in Scripturâ ob eam rem reprehensus, nusquam ei Deus succensuisse legitur, sed ei benignè et liberaliter concessisse quæ postulavit; quis, inquam, credat eum in hæc eisdem ipsâ re tam turpiter lapsam, ut de infidelitate et diffidentia signa illa petierit?

Igitur, ut dixi, multi eum à peccato liberant, at non omnes eodem modo; alii enim ad mysterium recurrunt, ut Origenes Homil. 8 in hunc librum Judicum, qui videtur censere etiam id Gedeoni mysterium notum fuisse, quod non facili mihi persuasero: alii, ut Lyranus, signa hæc petisse ex familiaritate magna cum Deo; at si aliud nihil adsit, familiaritas hæc non satis excusat, cum illa non debeat irreverentiam parere, nec eò hominem adducere, ut signa à Deo petat, nisi justa alia causa subsit. Igitur alii justam causam venantur, quâ motus id fecerit Gedeon; et videntur hæc assignari posse: prima quòd etsi Gedeon certam divinis promissis fidem haberet, ea tamen non talis erat, quæ omnem dubitationis motum etiam involuntarium tolleret, ob idque petisse Gedeonem hæc signa, ut hi etiam involuntarii dubitationis motus tollerentur, et sibi fides augeretur. Ita Serarius et Esthius, et probat hanc responsionem inter cæteras Suarez l. 1 de Religione, lib. 4 de Irreligiositate, cap. 2.

Alterâ justa causa esse potuit, quòd etsi non dubitaret Deum facturum quæ promiserat, quia tamen hujusmodi promissiones sæpè sunt conditionate, nisi quid interveniat quod impedit, nisi peccata efficiant ut Deus voluntatem retractet, et beneficium neget, quod alioqui concessurus esset, potuit fortè Gedeon dubitare, an hæc promissio esset ita absoluta ut, non obstante idololatrâ, quam adhuc in multis Israëlitarum esse conspiciebat, aliisque peccatis Deus hanc victoriam esset largiturus, et non esset fortè promissum suum propter peccata retracturus: itaque potuit desiderare

à Deo petere signum aliquod, quo declararet se promissum suum ratum et absolutum facere. Tangit hunc modum et causam Dionysius Carthusianus, etsi ob id non ab omni omnino peccato liberet.

Tertiâ causa justa esse potuit, si non pro seipso signa ista petierit, sed ad confirmandos socios suos, quos ad hoc bellum evocaverat, utque illis electionem et missionem suam comprobaret iis referendo quæ sibi acciderant, vel coram aliquibus etiam è sociis jam evocatis vota concipiendo, et vespere vellera in arca componendo, et manè coram iisdem signi eventum inspectando. Hanc viam sequitur Cajetanus, Sallianus et probat Suarez libi supra: sed et Cajetanus hujus rei argumentum aliquod sumit, quòd jam coacto exercitu signa hæc petierit.

Quarta causa, eaque justissima, esse potuit, si divinâ ad hæc signa postulanda inspiratione permotus fuerit Gedeon: quod enim fieri Deus vult, et ut fiat impellit, non potest non justissimè et honestissimè fieri. Probat hanc viam ante omnes Suarez ibi supra, et Lessius lib. 2 de Virtutibus cardinalibus, cap. 43, dub. 1, et ego, licet hæcæ quatuor rationes probem, unamque ex illis sufficere existimem, et fortè in hoc negotio eorum plures intervenerint, in hanc postream maximè inclino. Si enim multi hæc ratione Abrahamum à peccato liberant quòd accepto oraculo de numerosâ suâ posteritate, et Chananae possessione Gen. 15, ubi et notatur credidisse Abraham Deo, et reputatum esse illi ad justitiam, idem tamen paulò post signum petierit, quo intelligeret seminum suo eam terram esse dandam: Unde, inquit, scire possum, quòd possessurus sim eam? Si Ezechias, 4 Reg. 20, accepto oraculo prophético ab Isaiâ propheta de reddendâ sibi à Deo sonitate, paulò post tamen divino impulsu signum hujus rei à Deo petit his verbis: Quod erit signum, quia Dominus me sanabit, et quia ascensus sum die tertiâ templum Domini? et ad ejus optionem ei in signum exhibetur, ut sol decem lineis retrocedat; si Achaz, Isaiâ 7, reprehenditur quòd iussus à Deo signum petere (nam Deus id volubat), petere tamen noluerit, idque eâ specie ne videretur velle Deum tentare, quidni etiam Gedeonem à peccato liberemus, si Dei voluntatem et inspirationem secutus signa hæc à Deo postulaverit? Porrò Deo justæ causæ deesse non potuerunt cur id fieri voluerit, sive causæ ex-

dem fuerint, quas etiam Gedeon vel spectavit, vel spectare potuit, cujusmodi esset vel Gedeonis vel sociorum ejus confirmatio, sive, quod maximè probo, mysterium, quod hic omnes agnoscent, ratione cujus inprimis Deus hæc signa fieri voluerit, et Gedeoni ut postularet inspiraverit. Hinc liquet non ob id etiam debere hoc vitio verti Gedeoni, quia ipse sibi ignosci postulavit v. 39, neque enim divina inspiratio vel modestiam et animi demissionem evertit, vel omnem etiam omnino fortitudinem admittit, ne quid minus prudens sese in aliquo facto ingerat.

Restat ut mysterium hujus rosis et vellera è SS. Patribus afferamus. Tangunt hoc mysterium Augustinus libro de Unitate Ecclesie cap. 5. ser. 108 de Tempore, et lib. 1 de Mirabilibus Script. sacræ, cap. 5; Theodoretus et Procopius hic, et Origenes Homil. 8; Hieronymus ad Paulinum; Ambrosius lib. de Viduis, et proemio in lib. 1 de Spiritu S.; Chrysostomus in Psal. 74, nempe rorem istum symbolum fuisse legis divinæ, fidei et gratiæ: hic ros primò solum vellus, hoc est, Judæorum synagogam compluit, reliquâ terrâ exarescente, et cæteris in toto mundo hominibus sine divina lege, fide, gratiâ relictis, postmodum exarescente vellere, et Judæorum synagogâ his gratiæ donis spoliatâ, tota terra totaque gentiliùm Ecclesia hoc rore perusta est. Brevissimè Augustinus serm. illo 408: « Ros et in vellere fides erat in Judæâ, quia sicut ros et verba Dei descendunt, Deuter. 32; postquam et ros ille exaruit in pectoribus Judæorum, et fons meatus suos in corde gentium derivavit. » Cui figuræ concinunt vaticinationes illa Prophetarum. Psal. 106: Posuit flumina in desertum, et exitus aquarum in sitim. Terram fructiferam in subsugientem, à multitudine habitantium in eâ. Posuit desertum in stagna aquarum, et terram sine aqua in exitus aquarum. Isaiâ 55: Levabitur deserta et inopia, et exultabit solitudo, et florebit quasi lilium. Germinans germinabit, et exultabit lætabunda et laudans: gloria Libani data est ei. Et paulò post: Et quæ erat arida, erit in stagnum, et sitiens in fontes aquarum. Item cap. 41: Ego et pauperes querant aquas, et non sunt: lingua eorum siti aruit. Ego Domini exaudiam eos, Deus Israel non derelinquam

CAPUT VII.

1. Igitur Jerobaal, qui et Gedeon, de nocte consurgens, et omnis populus cum eo, venit ad fontem qui vocatur Harad:

eos. Aperiam in supinis collibus flumina, et in medio camporum fontes: ponam desertum in stagna aquarum, et terram inopiam in rivis aquarum. Item cap. 43: Ecce ego facio nova, et nunc orientur, utique cognoscetis ea: ponam in deserto viam, et in inopia flumina. Glorificabit me bestia agri, dracones et strathiones: quia dedi in deserto aquas, flumina in inopia, ut darem potum populo meo, electo meo. Et cap. 44: Effundam aquas super sitiens, et fluentia super aridam: effundam Spiritum meum super semen tuum, et benedictionem meam super stirpem tuam. Et germinabunt inter herbas, quasi salices juxta præterfluentes aquas.

Addi possunt et alia his similia mysteria non admodum à priore diversa, hic fortè etiam significata, nimirum eos subinde qui sanctitate magni erant, et divino gratiæ rore intus irrigabantur, qui per vellus candidum aptè indicantur, tandem à sanctitate defecere, in gravia peccata labi, et totos exarescere, magnum verò peccatores, qui admodum terræ toti aridi et exsiccati erant, subinde ad Deum conversos ad magnam sanctitatem pervenire, et totos divina gratiâ perflui. Item religiosos nonnunquam aliquos, vel etiam religiosorum familias, in quos Deus sua charismata largitur effundebat, Spiritu Dei pietatisque sensu omni certissimè exui, viros seculares pietatis sensu et gratiæ donis totos inebriari et perfundi.

Notant etiam Patres, Origenes et Procopius hic, Hieronymus in Epitaphio Paulæ, Bernardus serm. 2 super Missas, aliud mysterium, nimirum hoc rore et vellere significatum incarnationis Christi mysterium, juxta illud Psal. 71: Descendet sicut pluvia in tellus, et sicut stillentia stillantia super terram. Prius quidem in vellus hæc celestis pluvia, deinde super terram descendit. Itaque vellus, vel uterum Virginis, vel Christi humanitatem Patres faciunt, quæ mundissimò velleri merito comparari possunt, quibus se divinitas tota quietè et silenter infudit: postea vero relicto virginis utero idem Christus Deus et homo, sive per fidei predicationem objective, sive physicè et reipsa per V. Eucharistiam singulorum fidelium corda (quæ aliud nihil erant nisi lutum et terra), divinitate suâ sese illis commensendo perfudit, et ea inebriavit.

CHAPITRE VII.

1. Jérabaal, qui s'appelle aussi Gédéon, se leva donc avant le jour, et vint, accompagné de tout le peuple, à la fontaine nommée Harad. Quant aux Madienites, ils étaient campés